

## Zdenka SIEGLER KOSAK

### MOJ ŽIVOT OD 1941. DO 1945.



*Zdenka Sieglér je rođena 9. jula 1926. godine u Dubravi kraj Čazme, od oca Šandora i majke Olge, devojačko Kraus. Ima tri godine stariju sestru, Miru, udatu Gumhalter.*

*Drugi svetski rat provela je na raznim zadacima u jedinicama Narodno-oslobodilačke vojske u Moslavačkom kraju. Cela njena uža porodica preživela je ratne strahote zahvaljujući odlasku u partizane.*

*U Bajmoku je završila četvrti razred Realne gimnazije zbjega iz Hrvatske.*

Godina 1941. Teški i zastrašujući dani. Imala sam petnaest godina, a moja sestra tri godine više. Išle smo u školu u Zagrebu. Ona u trgovačku akademiju, a ja u gimnaziju. Živjele smo u internatu.

Rođene smo u malom mjestu Dubravi pokraj Čazme. Do Zagreba smo putovale vlakom sa željezničke stanice Gradec, 18 kilometara od Dubrave.

Tih užasnih dana 1941. mama je odmah došla po nas. Kući smo putovale što kolima, što pješice, a nešto i vlakom do željezničke stanice Gradec (60 kilometara od Zagreba).

Moj otac Šandor imao je trgovinu mješovite robe, u kojoj su radila četiri namještenika. Otac je bio iz Đakova. Otišao je od svoje kuće

s jedanaest godina u nauk i više se nije vraćao. Bilo ih je devetero djece. Siromašni ljudi. U Jugoslaviji je ostalo troje braće. Ostali su otišli u Ameriku. U Dubravu je otac došao vrlo mlad, prije Prvog svjetskog rata. Najmlađa tatina sestra živjela je s mojim ocem, ali je i ona otišla u Ameriku. Druga sestra, teta Katica, ostala je u Đakovu sa djetom. Baka je umrla mlada. Otac je pričao da je ratovao u Galiciji. Nakon rata vratio se u Dubravu. Trgovinu je preuzeo od ljudi koji su odselili. Tada se i oženio. Majka mi je rođena u Vukovaru, ali je odrasla u Osijeku.

Osnutkom Nezavisne Države Hrvatske (NDH), trgovinu su konfiscirali. Postavili su nam povjerenika. Jeo je s nama kod stola. Pričao je kako je on pravaš. Jako smo se bojali i šutjeli. Našu trgovinu kupio je jedan prijatelj naše obitelji iz Križevaca pa je moj otac opet u njoj radio. Ne sjećam se što je bilo s povjerenikom, samo znam da su njegovi sinovi bili u NOB-u. Jedan je poginuo.

Moj rodni kraj Dubrava odmah se ispoljio kao simpatizer Narodno-oslobodilačkog pokreta. Otac je raznom robom pomagao partizanima koji su već 1942. godine djelovali u tom kraju. Kontakt s borcima uspostavili su „naši dečki“, kako smo zvali pomoćnike iz trgovine. Jedan od njih otišao je 1942. u Đakovo i saznao da su moj djed Moric i teta Katica odvedeni u Aušvic (Auschwitz) i tamo izgubili živote.

U Dubravi su bile tri židovske obitelji. Jedna je odmah otišla u Skrad, a završila u logoru na Rabu – Kamporu. Dvoje starih ljudi su se prekrstili. Njihova djeca su već bila poženjena.

Mi smo ostali kod kuće do početka svibnja 1943. godine. Svi su nam išli naruku i štitili nas. Naši pomoćnici su uredili naš odlazak u partizane. Odveli su nas noću, najprije u jedno selo blizu Dubrave. Ljudi su nas skrivali jedan dan, a onda nas prebacili u partizane. Sve smo ostavili u kući. Ponijeli smo samo najnužnije. Slijedeći dan svu pokretnu imovinu su odvezli na kolima u partizane u Kopčić, na Moslavačku goru. Ono malo zlatnine koju smo posjedovali već smo 1941. godine morali predati u Čazmu na naš kotar. Namještaj je jedna žena spremila kod ljudi koji su nam ga 1945. godine vratili.

Moj otac je mnogo pomagao siromašnim ljudima tog kraja. Bio je veoma voljen i poštovan. Sve to nas je štitilo do početka 1943, kad smo otišli u Narodnooslobodilačku borbu.

Došli smo u Kopčić (ili Andigolu, ne sjećam se točno). Tu smo se rastali. Moja je sestra otišla na Kalnik, a mi u Slavoniju. Baka, koja je

iz Osijeka 1941. ili 1942. godine došla k nama „na sigurnije“, ostala je u nekom selu blizu Dubrave.

U Slavoniji smo najprije došli u Voćin. Tamo smo bili raspoređeni. Majka je otišla u selo Cikote, a zatim u partizansku bolnicu na Psunju, gdje je držala analfabetske tečajeve. Otac je bio u intendanturi na istom području a ja sam raspoređena u krojačku radionicu. Tamo se mnogo radilo, šilo se rublje za partizanske jedinice. Spavali smo u barakama, na „prečama“, na paprati. Čak sam išla, s jednom drugaricom u posjet njenim roditeljima u Šumetlicu, blizu Nove Gradiške, pa sam tamo bila na vikendu! Ponekad sam se spustila do intendanture do tate, a on mi je dao napraviti nešto za jelo što sam jako voljela. Tamo su brinuli za prehranu brigada, bolnica, oficirske škole i mnogih radionica. Te 1943. doživjela sam napad neprijatelja. Sklonili smo se u zemunice. Na Psunju sam primljena u SKOJ, a 1944. godine, u Čazmi, u Komunističku partiju Jugoslavije.

Na psunjskom području ostala sam do kraja 1943. godine, a onda sam s majkom krenula natrag u Moslavinu. Veliki dio tog područja bio je oslobođen. Mama i ja smo putovale noću, pješačile. Bilo je opasno, teško i naporno, ali cilj nam je bio što prije doći u naš kraj. Prelazile smo čamcima rijeku Ilovu. Sjećam se da su nas na jednom dijelu nosili na leđima. Tako smo stigle blizu Garešnice. Spavale smo u kući gdje je domaćinima umrla baka. U susjednoj sobi ležala je na odru.

Mamu i baku, koja je cijelo vrijeme bila kod dobrih ljudi, smjestili su odmah u selo Grabovnica, blizu Čazme. Ja sam najprije bila kod liječnika, dr Chytila, u Dubravi. Pomagala sam jer je on bio jedini liječnik u tom kraju. Tamo mi je bilo veoma dobro, jer je liječnikova žena bila moja i sestrina učiteljica u osnovnoj školi.

Poslije sam otišla u komandu mjesta Dubrava. Radila sam sve što je trebalo. Tih dana se dobro sjećam. Jedno vrijeme, skoro desetak dana, po danu smo bili u Dubravi, a noću u šumi blizu Čazme. Udaljenost Dubrave i Čazme je bila oko trinaest kilometara. Razlog takvog povlačenja je bio to što su brigade bile daleko, mi slabo naoružani, a blizu Dubrave u Vrbovcu bilo je neprijateljsko uporište. Čerkezi su često napadali. Dubrava je bila bombardirana 1944. godine. Tada je srušena i naša kuća jer je u njoj bila ambulanta.

Nakon toga otišla sam u Pontonirsku četu 33. divizije, koja je postala Pontonirski bataljun smješten u Dragancu, nedaleko od Čazme.

Tu sam bila administrator i bolničarka. Nisam sudjelovala izravno u borbenoj jedinici ni u borbi.

Početkom prosinca 1944. godine osnovane su u Hrvatskoj partizanske gimnazije (srednje škole). Mnogo je omladinaca iz borbenih jedinica krenulo na ratom prekinuto školovanje. I mene su uputili u Čazmu u školu. Živjeli smo u internatu. Profesori su takođe došli iz jedinica. Ozbiljno se počelo s radom prema programu napravljenom u ZAVNOH-u. Svi predmeti su bili zastupljeni.

No, prema mom sjećanju, ubrzo smo morali u Zbjeg djece iz Hrvatske, gdje je bilo djece iz zagrebačke i slavonske oblasti. Bio je kraj prosinca. Put je bio vrlo težak i dug. Bila je strašna zima. Bili smo i prilično slabo odjeveni. Trpjeli smo. Mnogi su bili bolesni, prehladeni i gladni. Putovali smo zaprežnim kolima i pješice do Drave. Na tom putu ostala mi je u pamćenju jedna smrznuta beba, još u jastuku, u Velikoj Pisanici ili Velikim Zdencima. Bila je mrkla hladna noć. Dravu smo prelazili skelom, u velikoj tišini. Stigli smo u Mađarsku, u mjesto Barč. Uz velike napore došli smo i do Dunava. Prelazili smo zaleđeni Dunav u Baji. Povlačila su se djeca iz vrtića i jaslica. Malo jači omladinci, SKOJ-evci nosili su preko rijeke svaki po jedno malo dijete iz jaslica. Bilo je hladno, bili smo slabo obučeni, nismo imali dovoljno hrane. Kada sam prešla taj zaleđeni put, beba koju sam nosila je umrla. Mrtvu sam je donijela na drugu stranu. Malu mrtvu smrznutu bebu! Bila sam žalosna i uplašena.

Našli smo se u Baji, u Mađarskoj. Malo smo zastali. Jedna grupa omladine, među kojima i ja, krenula je prema Crvenoj armiji. Nahranili su nas. Dali su nam grašak i govedinu. Eto, nešto fino, dobro i vruće. Krenuli smo dalje vlakom.

U Mađarskoj smo noćili u jednom praznom i napuštenom dvorcu, u Dravafoku. Velika dvorana, slama i spavanje. Je li taj predah bio prije ili poslije Baje, ne sjećam se točno. Na tom putu vodili su nas Mića Ostojić, Horvat Valent, Marica Zastavniković zvana Barunica i drugi



*Zdenka u partizanskoj uniformi*

čijih se imena ne sjećam. Dalje smo krenuli vlakom prema Subotici. Tu smo u bolnici posjetili ranjene borce koji su nam se veoma obradovali.

Krajnje nam je određište bio Bajmok. Veliko selo ili mjesto. Najprije smo stanovali po kućama dobrih i ljubaznih ljudi, sve dok nismo uredili napuštene kuće čiji su vlasnici pobjegli s Nijemcima. Uredili smo naše internate. Nastava je održavana u mjesnoj školi. Svi iz Zbjege su je pohađali, pa i domaća djeca koja nisu znala hrvatski jezik nego mađarski. U proljeće te godine bila sam i delegat na skupu omladine Jugoslavije, u Novom Sadu. U školi i internatu osnovali smo pionirsku organizaciju, ćeliju KPJ, dramsku grupu, održali mnoge priredbe, pa čak i „Pinokija“. Za to se brinula profesorica Ljubica Lipa. Tu smo ostali do oslobođenja. Ljudi Vojvodine su nas prihvatili kao svoju vlastitu djecu. Pri odlasku pratili su nas na vlak, uz njihovu glazbu i mnogo suza. Preko grada Pečuja (Pécs, Mađarska) došli smo u Osijek i odatle svako u svoj kraj.

Rat je završio. Vratila sam se u moju Dubravu kao i moja mama. Sestra je ostala u Osijeku, bila je novinarka u „Glasu Slavonije“. Tata se dosta kasno vratio kući jer je imao zaduženje u intendanturi negdje u Slavoniji. Sada smo živjeli u iznajmljenom stanu. Nakon povratka su nam mnogi ljudi pomogli.

Svašta smo proživjeli i doživjeli, ali sretni smo se opet našli živi. Prebrodili smo za naš narod teško razdoblje Holokausta.